

ประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส. สำหรับเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร

Effectiveness of the well-being activity model based on 3E1S principle for youths at the Sirindhorn Juvenile Practice and Training Center

ศิริรุก นันแก้ว* ผ่องศรี ศรีมรกต** มงคลชัย รัตนจารูเรือง* และกฤษณา ครามโกมุท*

Siriruk Nankaew,* Pongsri Srimoragot,** Mongkolchai Rattanajarueang,* and Kritsana Kramkomut*

*ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สิรินธร จังหวัดนครปฐม

**เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ

*The Sirindhorn Juvenile Practice and Training Center, Nakhon Pathom Province

**Nurse Network on Tobacco Control of Thailand, The Nurses' Association of Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส. สำหรับเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร จำนวน 42 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส. ประกอบด้วย การบริโภคอาหาร (อ.1 อาหาร) การออกกำลังกาย (อ.2 ออกกำลังกาย) การจัดการอารมณ์ความเครียด (อ.3 อารมณ์) และการไม่สูบบุหรี่ (ส.1 สูบบุหรี่) เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน และหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาได้เท่ากับ 1.0 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบที่ผลการวิจัย พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส. เยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธรมีสุขภาวะทางกายและมีพฤติกรรมสุขภาพดีขึ้นก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะ, พฤติกรรมสุขภาพ, ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร, เยาวชน

Abstract

This quasi-experimental research aimed to evaluate effectiveness of the well-being activity model based on 3E1S principle for youths at the Sirindhorn Juvenile Practice and Training Center. A sample of 42 youths at the Sirindhorn Juvenile Practice and Training Center, was purposively selected. The research

ได้ทุนสนับสนุนจาก เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ

Corresponding author E-mail: siriruk.nong@gmail.com

วันที่รับบทความ: 21 กันยายน 2565 วันที่แก้ไขบทความ: 7 มีนาคม 2566 วันที่ตอบรับบทความ: 18 มีนาคม 2566

tool was the well-being activity model based on 3E1S principle for youth. This 3E1S principle included diet eating (E1), exercise (E2), Emotion/stress management (E3), and no smoking (S1). This research tool was validated by three experts and had the content validity index of 1.00. Descriptive statistics and the t-test were utilized in data analysis. The research result was that after participating in the well-being activity model based on 3E1S principle, the youths at the Sirindhorn Juvenile Practice and Training Center had significantly better well-being and health behavior than before participating in the well-being activity model based on 3E1S principle at $p < .05$.

Keywords: Well-being Activity Model, Health Behavior, Sirindhorn Juvenile Practice and Training Center, Youth

ความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์สุขภาพคนไทย จากรายงานภาวะโรคจากปัจจัยเสี่ยงของประชากรไทยพบว่าปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในเด็กและเยาวชน คือ ความเครียด พฤติกรรมการกินอยู่ที่ไม่ดีต่อสุขภาพ การเสพติดสารเสพติด หรือสื่อออนไลน์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2563) รวมถึงพฤติกรรมกาสูบหรี่และดื่มสุราด้วย นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมทั้งการบริโภคอาหารที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหวาน มัน เค็ม มากเกินไป รับประทานผักและผลไม้ไม่เพียงพอ มีความนิยมรับประทานอาหารจานด่วนมากขึ้น ในขณะที่มีการออกกำลังกายและการทำกิจกรรมทางกายลดลง มีการใช้เครื่องเล่นมากขึ้น ดิจิทัล และติดโทรศัพท์มือถือ ใช้เวลาในแต่ละวันไปกับการเล่นโทรศัพท์มือถือจนไม่มีเวลาออกกำลังกายที่จำเป็นต่อสุขภาพ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาโรคอ้วน น้ำหนักเกิน และมีภาวะเครียดมากกว่าปกติซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการทั้งทางกาย จิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่และมีผลต่อสุขภาพในภาพรวมในอนาคต

หลัก 3อ. 2ส. มีดังนี้ อ.ที่ 1 อาหาร กินอาหารแต่พอดี ดื่มน้ำสะอาด หวาน มัน เค็ม ควรผักหรือผลไม้ ในอาหารทุกมื้อ อ.ที่ 2 คือ ออกกำลังกาย ควรออกกำลังกาย

สม่ำเสมอ วันละครึ่งชั่วโมง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 วัน อ.ที่ 3 คือ อารมณ์ ทำจิตใจให้แจ่มใส พักผ่อนให้เพียงพอ ส.ที่ 1 คือ ไม่สูบบุหรี่ ชีการ์ ยามวน ยาเส้น และเหล้าเถื่อน คัญบุหรี่ และ ส.ที่ 2 คือ ลดการดื่มสุรา เบียร์ และเครื่องดื่มมีนเมา (ธวัช สุนทรจารย์, 2561) ดังนั้น หากนำหลักการ 3อ. 1ส. มาปรับให้เหมาะสมกับบริบทการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน น่าจะเกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร เป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ดูแลเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยการป้องกัน แก้ไข บำบัดและฟื้นฟู เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ลดความเสี่ยงการกระทำผิดซ้ำ ให้เด็กและเยาวชนได้รับความคุ้มครองตามมาตรฐานสากลอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายนอก โดยเฉพาะการดูแลสุขภาพที่พึงได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ เพื่อให้มีสุขภาพที่ดี ปัญหาสุขภาพของเด็กและเยาวชนศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธรที่ผ่านมา คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสมตั้งแต่ก่อนเข้ามาในสถานที่ควบคุม พบว่ามีค่าดัชนีมวลกายสูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ ประสบการณ์เคยใช้

ยาสูบและสารเสพติดหลายชนิด เมื่อเข้ารับการฝึกอบรม ยังมีความต้องการสูบบุหรี่หรือนำมาซึ่งพฤติกรรมกระทำผิด ลักลอบสูบบุหรี่ภายในสถานี่ควบคุม แม้ว่าเยาวชน ส่วนใหญ่จะมีความนิยมขอรับการออกกำลังกาย แต่ก็ยังมี เยาวชนบางส่วนที่ไม่สนใจการออกกำลังกาย พยายาม หลีกเลี่ยงการออกกำลังกาย พฤติกรรมเหล่านี้จะนำมาซึ่ง ปัญหาทางสุขภาพในระยะยาว และปัญหาการจัดการ ความเครียด บางคนสามารถจัดการกับความเครียดได้ด้วย วิธีการที่เหมาะสม แต่อีกหลายคนที่ไม่สามารถจัดการกับ ความเครียดได้ มีพฤติกรรมแยกตัว ควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ได้ บางรายมีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง หรือทำร้ายเพื่อน รวมถึงพฤติกรรมกระทำผิดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อระบาย ความเครียดอย่างไม่เหมาะสม ดังนั้น การพัฒนารูปแบบ กิจกรรมสร้างสุขภาวะทั้งสี่ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภค พฤติกรรมการออกกำลังกาย พฤติกรรมการจัดการ ความเครียด และพฤติกรรมการเลิกสูบบุหรี่และการจัดสิ่ง แวดล้อมปลอดภัย จะ เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมสร้าง สุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส. สำหรับเยาวชนในศูนย์ฝึกและ อบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พฤติกรรมด้านการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การ จัดการความเครียด สุขภาวะโดยรวม การเลิกบุหรี่และ การจัดสิ่งแวดล้อมปลอดภัยของเยาวชนในศูนย์ฝึกและ อบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร ระหว่างก่อนและหลังได้รับ รูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส.

สมมติฐานการวิจัย

หลังได้รับรูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ. 1ส. เยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สิรินธร มีพฤติกรรมการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย

การจัดการความเครียด สุขภาวะโดยรวม การเลิกบุหรี่และ การจัดสิ่งแวดล้อมปลอดภัยที่ดีขึ้นกว่าก่อนได้รับรูปแบบ กิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส.

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดของการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบ กลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นเยาวชนผู้ได้รับการดูแลและ ฝึกอบรมอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธรที่ อยู่ระหว่างการฝึกอบรมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน เลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2564 และผ่านการคัดกรองการติดเชื้อโควิด 19 และ ประเมินสุขภาพทั่วไป และไม่มีโรคประจำตัวที่ต้องห้ามใน การทำกิจกรรมการสร้างสุขภาวะตามหลัก 3อ. 1ส.

เครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา และประวัติสุขภาพเบื้องต้น
2. แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพ และสุขภาวะ โดยรวม ประกอบด้วย

2.1 พฤติกรรมสุขภาพด้านการบริโภคอาหาร ผู้วิจัยประยุกต์จากแบบประเมินโภชนาการของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีจำนวน 46 ข้อ ประกอบด้วย น้ำหนักตัว ส่วนสูง อาหารรับประทานบ่อย อาหารที่ชอบ และความรู้เกี่ยวกับอาหาร ใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ กำหนดคะแนน 1-5 การแปลผล คะแนนมาก หมายถึง มีพฤติกรรมการบริโภคที่ดีต่อสุขภาพ คะแนนน้อย หมายถึง มีพฤติกรรมการบริโภคไม่ดีต่อสุขภาพ

2.2 พฤติกรรมสุขภาพด้านการออกกำลังกาย จำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วยพฤติกรรมการออกกำลังกาย มีเกณฑ์การให้คะแนน 4 ระดับ การทำกิจกรรมทางกาย จำนวน 4 ข้อ และการประเมินสรีรภาพทางกายจำนวน

7 รายการ โดยประยุกต์จากแบบประเมินการออกกำลังกาย และกิจกรรมทางกายของตามแบบของคณะกรรมการนานาชาติเพื่อจัดทำมาตรฐานการทดสอบความสมบูรณ์ทางกาย (International Committee Standard of Physical Fitness Test [ICSPFT])

2.3 พฤติกรรมสุขภาพด้านความเครียด และการจัดการความเครียด จำนวน 40 ข้อ ประกอบด้วยความตระหนักรู้ความเครียด จำนวน 21 ข้อ แบบประเมินความเครียดและสุขภาพอารมณ์โดยทั่วไป จำนวน 12 ข้อ และความทนทานทางอารมณ์จำนวน 6 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน 4 ระดับ โดยประยุกต์มาจากแบบประเมินสุขภาพจิต และแบบประเมินความแข็งแกร่งในชีวิตและความทนทานทางอารมณ์ ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

2.4 พฤติกรรมสุขภาพด้านการเลิกบุหรี่ จำนวน 20 ข้อ และการจัดสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ จำนวน 20 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนนมี 5 ระดับ โดยประยุกต์จากแบบประเมินติดตามความสำเร็จในการช่วยเลิกบุหรี่ ในระยะที่ผ่านมาของแผนงานพัฒนาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนปลอดบุหรี่ มีการแปลผลเพื่อการจัดการช่วยเลิกบุหรี่ให้เหมาะสมกับความต้องการของเยาวชนแต่ละคนและติดตามความสำเร็จในการเลิกบุหรี่

2.5 สุขภาวะโดยรวม จำนวน 9 ข้อ ประยุกต์มาจากแบบประเมินสุขภาวะเด็กและวัยรุ่น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ การแปลผล คะแนนมาก หมายถึงมีสุขภาวะองค์รวมในระดับดีมาก คะแนนน้อยหมายถึงมีสุขภาวะองค์รวมในระดับน้อยหรือไม่ดี

แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพและสุขภาวะ ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (content validity index) เท่ากับ 1.00 และนำไปทดลองใช้กับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ สิรินคร

3. รูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.

1ส. ที่คณะเจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และคณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี self-efficacy ของ Bandura (1997) กิจกรรมดังกล่าวได้รับตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความตรงประเด็น ความชัดเจน และความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งความเหมาะสมของเวลาและรูปแบบ โดยการจัดกิจกรรมคำนึง การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รูปแบบกิจกรรมมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 กิจกรรมอาหารเพื่อสุขภาพ ให้ความรู้เรื่องอาหาร การเลือกรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์และหลีกเลี่ยงอาหารที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ หน้าเสาธง สัปดาห์ละ 1 วัน มีการจัดบอร์ดและแผ่นพับความรู้เกี่ยวกับโภชนาการที่ถูกหลักโภชนาการ และพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อฝึกปฏิบัติการทำอาหารเพื่อสุขภาพ ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 9.00 น.- 11.00 น. จำนวน 4 สัปดาห์

3.2 กิจกรรม Sport day ประเมินระดับการออกกำลังกายตามการรับรู้ พฤติกรรมการออกกำลังกาย และสมรรถภาพร่างกาย ด้วยการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ให้ความรู้เรื่องการออกกำลังกาย และแนะนำวิธีการออกกำลังกายที่ถูกต้อง (คมกริช พลหาญ, 2563) การจัดกิจกรรมออกกำลังกายร่วมกันทุกวันพุธ ตั้งแต่เวลา 13.00-15.00 น. โดยสัปดาห์ที่ 1 และ 2 กิจกรรมเดิน แอโรบิก สัปดาห์ที่ 3 วิ่งมาราธอน และ สัปดาห์ที่ 4 กิจกรรมกีฬาสนทนาการ

3.3 กิจกรรมปลูกพลังบวกเสริมสร้างความปลอดภัยทางอารมณ์ เป็นกิจกรรมเพิ่มความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมในการจัดการกับอารมณ์และการจัดการความเครียด เสริมสร้างความปลอดภัยทางอารมณ์ให้เยาวชนมีวิธีการจัดการความเครียด และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักคิดบวก มองโลกในแง่ดี สามารถสร้างกำลังใจให้ตนเอง ใฝ่ระวังและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของเยาวชน (พวงทิพย์ สังเกตุดใจ, 2563)

และกิจกรรมปลูกพลังบวกเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ภาควิชาปฏิบัติ ให้ความรู้ทุกวันศุกร์ เวลา 13.00-16.00 น. เป็นเวลา 3 สัปดาห์

3.4 กิจกรรมสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดภัยลดอุบัติเหตุ สร้างการเรียนรู้ เสริมแรงจูงใจให้เยาวชนลด ละ เลิกบุหรี่และป้องกันนักสูบหน้าใหม่ สร้างแกนนำควบคุมยาสูบและการช่วยเลิกสูบบุหรี่ ด้วยกิจกรรม การให้ความรู้และสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของบุหรี่ ให้เยาวชนและเจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมติดสติ๊กเกอร์ลดอุบัติเหตุ ให้บริการช่วยเหลือเลิกบุหรี่ และให้คำปรึกษาแก่เยาวชนที่ห้องพยาบาลในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร มีการติดตามและเฝ้าระวังการลักลอบนำบุหรี่ ยาเส้น ยาตั้ง การตรวจค้นภายใน ตรวจค้นแบบบูรณาการ

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โครงการวิจัยได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตามเอกสารรับรองเลขที่ COA No. IRB-NS 2021/636.271 ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2564 และได้รับอนุญาตทำวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผ่านอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2564 - พฤษภาคม 2565 ดังนี้

1. ประชุมคณะทำงานประกอบด้วยคณะเจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนและคณะผู้วิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจและวางแผนการดำเนินงาน
2. ประเมินภาวะสุขภาพเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จำนวน 42 คน โดยซักประวัติ ตรวจร่างกาย ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง วัดอุณหภูมิร่างกาย ชีพจร และลงบันทึกในแบบประเมินข้อมูลสุขภาพเบื้องต้นและประวัติการสูบบุหรี่
3. ให้เยาวชนทำแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว และแบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพและสุขภาวะ 5 ด้าน ได้แก่

พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย ความเครียดและการจัดการความเครียด พฤติกรรมการเลิกบุหรี่ การจัดสิ่งแวดล้อมปลอดภัยลดอุบัติเหตุ และสุขภาวะโดยรวมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ใช้เวลา 1 ชั่วโมง เยาวชนผู้ที่ย่านหนังสือไม่คล่อง เจ้าหน้าที่ได้เป็นผู้อ่านข้อความให้ฟัง

4. เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสุขภาวะ 4 ด้าน ๆ ละ 4 ครั้ง ๆ ละ 1-3 ชั่วโมง ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร ในช่วงเดือนธันวาคม 2564

5. ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสุขภาวะ 4 ด้าน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ ประเมินผลโดยการให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพและสุขภาวะโดยรวม อีกครั้ง ส่วนพฤติกรรมกรรมการเลิกบุหรี่ประเมินผลหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม 3 เดือนและ 6 เดือน ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2565 และพฤษภาคม 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป คำนวณสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ paired t-test

ผลการวิจัย

1. **ข้อมูลส่วนตัว** เยาวชน เป็นเพศชาย จำนวน 42 คน มีอายุระหว่าง 17-21 ปี เกือบ ร้อยละ 40.0 มีอายุ 18 ปี ร้อยละ 35.7 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครึ่งหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. **ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพด้านการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การจัดการความเครียด สุขภาวะโดยรวม การเลิกบุหรี่ และการจัดสิ่งแวดล้อมปลอดภัยลดอุบัติเหตุของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร ก่อนและหลังได้รับรูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาวะด้วยหลัก 3อ.1ส.**

2.1 **พฤติกรรมสุขภาพด้านการบริโภคอาหาร** เยาวชนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมดีขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมอาหารเพื่อสุขภาพ พฤติกรรมการบริโภคอาหารทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร

ทั่วไป ความชอบในการรับประทานอาหาร ความตระหนักรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมกรบริโภคอาหารต่อสุขภาพดีขึ้นอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 1)

2.2 พฤติกรรมสุขภาพด้านการออกกำลังกาย หลังเข้าร่วมกิจกรรม Sport day เยาวชนมีค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย หลังเข้าร่วมกิจกรรมลดลง และค่าเฉลี่ยสมรรถภาพทางกายเพิ่มขึ้นอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 1)

2.3 พฤติกรรมสุขภาพด้านการจัดการความเครียด หลังเข้าร่วมกิจกรรมปลูกพลังบวกเสริมสร้างความคิดทางอารมณ์ เยาวชนมีการจัดการความเครียด

ได้ดีขึ้นในด้านความตระหนักรู้ความเครียด และความทนทานทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีการจัดการความเครียดในด้านความเครียดและสุขภาพอารมณ์โดยทั่วไปลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 1)

2.4 สุขภาวะโดยรวม หลังร่วมทำกิจกรรม เยาวชนรับรู้สุขภาวะด้านสุขภาพกาย สูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสุขภาวะด้านสุขภาพใจและความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ไม่มีความแตกต่างจากก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (ตาราง 1)

ตาราง 1 เปรียบเทียบพฤติกรรมสุขภาพในรายด้าน และสุขภาวะโดยรวมของเยาวชน ระหว่างก่อนและหลังร่วมกิจกรรม โดยใช้ paired t-test (n = 41)

พฤติกรรมสุขภาพรายด้านและสุขภาวะ	ก่อนร่วมกิจกรรม	หลังร่วมกิจกรรม	t	p-value
	M (SD)	M (SD)		
การบริโภคอาหาร				
การบริโภคอาหารทั่วไป	2.79 (0.34)	2.96 (0.32)	-3.873	<.001
การบริโภคอาหารที่ชอบ	2.67 (0.34)	2.85 (0.37)	-2.867	.007
ความรู้/ตระหนักเกี่ยวกับพฤติกรรม การบริโภคต่อสุขภาพ	3.64 (0.48)	4.09 (0.55)	-4.292	<.001
การออกกำลังกาย				
สมรรถภาพทางกาย	2.31 (0.38)	3.36 (0.36)	-12.393	<.001
การจัดการความเครียด				
ความตระหนักรู้ความเครียด	2.80 (0.33)	3.09 (0.36)	-4.810	<.001
ความเครียดและสุขภาพอารมณ์โดยทั่วไป	2.53 (0.28)	2.40 (0.28)	2.920	.006
ความทนทานทางอารมณ์	2.73 (0.59)	2.98 (0.70)	-2.387	.022
สุขภาวะโดยรวม				
ด้านสุขภาพกาย	8.21 (0.90)	8.61 (0.79)	-2.430	.020
ด้านสุขภาพใจและความพึงพอใจในชีวิต	7.82 (1.30)	8.13 (1.67)	-1.062	.290

2.5 การเลิกบุหรี่และการจัดสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสตรีนครเยาวชนเริ่มต้นสูบบุหรี่ในช่วงอายุประมาณ 12.76 ปี สูบบุหรี่มานานโดยเฉลี่ย 3.98 ปี (SD = 2.13) สูบบุหรี่โดยเฉลี่ย 12.36 มวนต่อวัน (SD = 7.87) มีค่าใช้จ่ายในการสูบบุหรี่เฉลี่ย 72.76 บาท/วัน และเคยเลิกสูบบุหรี่ได้นานโดยเฉลี่ย 1.99 ปี

หลังร่วมกิจกรรมสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ครบ 3 เดือน ในการติดตามหลังสิ้นสุดกิจกรรมและในระยะ 3 เดือน เยาวชนสามารถเลิกบุหรี่ได้ทุกคน แต่ในการติดตามในระยะ 6 เดือนเยาวชน เลิกบุหรี่ได้ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 85.70 มีเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัว 6 คน ซึ่งติดตามไม่ได้ 5 คน และกลับไปสูบบุหรี่ 1 คน เพราะมีความเครียดและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สูบบุหรี่หลังปล่อยตัวออกไป

การจัดสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสตรีนคร พบว่าเยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสตรีนครมากขึ้น ค่าเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ เท่ากับ 3.53 หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกือบทุกครั้ง และหลังเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.21

การอภิปรายผลการวิจัย

พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร หลังเข้าร่วมกิจกรรมอาหารเพื่อสุขภาพ เยาวชนมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมขึ้น ด้านพฤติกรรมการออกกำลังกาย หลังเข้าร่วมกิจกรรม Sport day ค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกายหลังเข้าร่วมกิจกรรมลดลง และค่าเฉลี่ยสมรรถภาพทางกายเพิ่มขึ้น ด้านการจัดการความเครียด หลังเข้าร่วมกิจกรรมปลูกพลังบวกเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์เยาวชนมีการจัดการความเครียดได้ดีขึ้น และด้านพฤติกรรมการเลิกบุหรี่และการจัดสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ หลังร่วมกิจกรรมสร้าง

สิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ครบ 3 เดือน เยาวชนสามารถเลิกบุหรี่ได้ทุกคนเนื่องจากยังอยู่ในสถานที่ควบคุม แต่ครบ 6 เดือน บางคนที่ปล่อยตัวออกสู่สังคม เมื่อติดตามหลังปล่อยตัวพบว่าบางรายกลับไปสูบบุหรี่ซ้ำเนื่องจากอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สูบบุหรี่ การจัดสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ในสถานควบคุม หลังเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ในสถานควบคุมมากขึ้น มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมเกือบทุกครั้งที่รับรู้สุขภาพด้านสุขภาพกายดีขึ้นหลังร่วมทำกิจกรรม ส่วนการรับรู้สุขภาพด้านสุขภาพใจและความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม ลดลงจากก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อาจเนื่องจากมีระยะเวลาในการทำกิจกรรมสั้นเกินไป

ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมที่น่าประสบความสำเร็จแทน เช่น ภาพธงโภชนาการ ภาพโปสเตอร์ บอร์ดความรู้ คลิปวิดีโอ แผ่นพับ เกี่ยวกับการสร้างสุขภาพ 4 ด้านให้เยาวชนเรียนรู้ จัดกิจกรรมให้เยาวชนมีประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการสนับสนุนและส่งเสริมจากพยาบาลและสหวิชาชีพในสถานที่ควบคุม เกิดการสะท้อนกลับทางสมรรถภาพทางกายของเยาวชนดีขึ้น ทำให้เกิดความเชื่อมั่นกระทำพฤติกรรมสร้างสุขภาพได้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพและสุขภาพะได้ จากทฤษฎีการรับรู้สมรรถนะในตนเอง (Bandura, 1997) ที่เชื่อว่าพฤติกรรมของคนไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีปัจจัยภายในตัวบุคคล ดังนั้นการรับรู้สมรรถนะแห่งตนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพความสามารถเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพสุขภาพะเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสตรีนคร ทั้งการสร้างประสบการณ์แทนจากการสอนและการดูภาพให้เยาวชนร่วมกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติ เกิดประสบการณ์ตรง การสนับสนุนส่งเสริมจากสังคมรอบตัว และการสะท้อนกลับทางสรีระ เกิดความเชื่อมั่นว่าตนกระทำพฤติกรรมสร้างสุขภาพะทั้ง 4 มิติ ได้นำไปสู่การแสดงพฤติกรรม

สุขภาพทั้ง 4 ด้าน และมีสุขภาพโดยรวมสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ. 2ส. ซึ่งกรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้แนะนำให้แกนนำสุขภาพปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองสุขภาพศึกษา, 2566)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มระยะเวลาในการจัดกิจกรรม และเพิ่มเนื้อหา รูปแบบกิจกรรมที่เข้าใจง่ายและสนุกสนาน น่าสนใจ ให้เจ้าหน้าที่นักวิชาชีพในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สิรินครสามารถนำกิจกรรมไปใช้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารในหน่วยงานให้ความสำคัญในจัดกิจกรรมสร้างสุขภาพอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบาย หรือการบูรณาการกิจกรรมสร้างสุขภาพไว้ในตารางกิจกรรมของหน่วยงาน เพื่อให้บุคลากรได้ดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

3. เด็กและเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมทุกครั้งและปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือปัญหาสุขภาพและความถนัดหรือความสนใจของเด็กและเยาวชน และสอดคล้องกับอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่กำลังภายในที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด

4. ควรมีการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมภายหลังการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาสุขภาพของเด็กและเยาวชน

5. ควรนำรูปแบบกิจกรรมขยายไปสู่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอื่น ๆ ในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศึกษารูปแบบกิจกรรมสร้างสุขภาพของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอื่น ๆ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองสุขภาพศึกษา. (2566, 20 มกราคม). *คู่มือการดูแลสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส สำหรับแกนนำสุขภาพ*. <http://www.hed.go.th/linkHed/461>
- คมกริช พลหาญ. (2563). *สาระการเรียนรู้การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ*. <https://sites.google.com/a/rpg15.ac.th/nay-khm-krich-phl-hay/sara-kar-reiyn-ru-wichakar-xxk-kalang-kay-pheux-sukhphaph?authuser=0>
- ธวัช สุนทรจารย์. (2561). *ห่างไกลโรค NCD ด้วยหลัก 3อ 2ส*. <https://www.thaihealth.or.th/ห่างไกลโรคนcd-ด้วยหลัก-3อ-2ส/>
- พวงทิพย์ สังเกตใจ. (2563). *การศึกษาประสิทธิผลการจัดการความเครียดด้วยกิจกรรมศิลปะและดนตรีบำบัดในผู้ป่วยยาเสพติดโรงพยาบาลอภัยภูธรแม่ฮ่องสอน*. (รายงานวิจัย). กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). *จับตาทิศทางสุขภาพคนไทย ปี 2563*. <https://www.thaihealth.or.th/?p=137300>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman.